

Opleiding Creatieve Therapie Muziek: Hogeschool Utrecht

In Nederland bestaat een aantal opleidingen waar studenten hun diploma voor Creatieve Therapie Muziek en Muziektherapie kunnen behalen. In deze serie artikelen worden de karakteristieken van vier opleidingen beschreven.

Op dit moment studeren 103 studenten vaktherapie muziek aan de Hogeschool Utrecht te Amersfoort. Hier worden drie media aangeboden, namelijk drama, beeldend en muziek. Gemiddeld starten er elk jaar 32 muziekstudenten in het eerste jaar en studeren er 28 muziekstudenten af (Mohlman, persoonlijke mededeling, oktober 2009).

Geschiedenis

De vierjarige HBO opleiding is ontstaan vanuit de fusie van Jelburg en Middeloo*. Het kunst-analoge denken van Jelburg en het creatief procesmatig denken van Middeloo zorgde voor een nieuwe onderwijsvisie en een nieuwe start.

Visie

Waar vroeger uitgegaan werd van therapeutische stromingen, is dat nu niet meer aan de orde. Het medium staat centraal in de opleiding. Dit houdt in dat binnen de opleiding gedacht wordt vanuit het werken IN het medium. Het analoge-proces model van Smeijsters wordt daarin gebruikt om betekenis te geven aan het medium.

Creatieve therapie (CT) breed wordt er gedacht vanuit de 'reflective practitioner'. Dit houdt in dat studenten een basis aangereikt krijgen om na te kunnen denken over hun eigen visie.

Dit heeft als resultaat dat de mediumdriehoek aangehouden wordt als basis van het leerproces. De drie poten van de mediumdriehoek, vormgeving, interactie en beleving, hebben allen hun eigen schema's en uitgangspunten. Zo wordt bij vormgeving uitgegaan van het componentenschema. Dit zorgt voor psychologisering van het medium. In de interactie wordt de Roos van Leary onderwezen en komen Bruscia technieken aan de

orde. Bij beleving komen theoretische grondslagen vanuit de beschreibungsmethodiek aan bod.

De opleiding laat zich sturen door diagnostische perspectieven, de relevantie voor het werkveld, de existentiële/fenomenologische benadering, ontwikkelingspsychologie en cognitief-gedragmatige (schema) benadering*.

Het onderwijs is gericht op het verwerven van beroepscompetenties. Dit komt neer op het in samenhang verwerven van kennis, vaardigheden en houdingsaspecten waarmee beroepstaken kunnen worden uitgevoerd.

Het leren wordt daarbij opgevat als een doelgerichte activiteit van de student. Dit leren vindt zoveel mogelijk plaats in realistische leeromgevingen, waarbij leertaken lijken op beroepstaken.

Het onderwijs is gebaseerd op het 'concurrency-principe', waarbij leermomenten op de opleiding en in de beroepspraktijk elkaar wederzijds beïnvloeden (Hogeschool Utrecht, 2009).

Inhoudelijke invulling

Binnen de opleiding wordt gewerkt vanuit procesmatig denken. De student leert om in een proces te komen met de cliënt. Studenten leren om de eigen expressie en vormgeving van de cliënt te (h)erkennen en hier vanuit de nodige structurering aan te brengen.

Omdat het denken vanuit experiment en improvisatie centraal staat in de muziek, wordt er veel gebruik gemaakt van aspecten uit de morfologie. Improvisatievormen en Bruscia technieken horen daarbij. Belangrijke namen in verband met de gebruikte psychologische modellen zijn: Hegi, Wigram, Egan en De Bakker*.

Curriculum

De didactiek van de opleiding staat in het teken van competentiegericht onderwijs. Hierbij wordt gestreefd naar een optimale balans tussen levensrechte praktijkopdrachten en verdiepende cursorische lesprogramma's en trainin-

gen. De opleiding kent daarmee verschillende onderwijsvormen, namelijk:

Mediumonderwijs: practicum ontwikkeling en zelfveraring.

Studieloopbaanbegeleiding: ondersteuning en coaching van het binnen- en buitenschoolse leren.

Kennisonderwijs: hoorcollege's, responsie- en werkcollege's en zelfstudieopdrachten.

Methodiekonderwijs: trainingen en werkcollege's in kleine groepen (max. 14 studenten) die erop gericht zijn dat de student zich methodische kennis eigen maakt en specifieke beroepsvaardigheden oefent.

Praktijkleren: 1 tot 3 dagen in de beroepspraktijk van CT, verspreid over 4 jaar.

Praktijkbegeleiding: begeleiding van de praktijkperiode vanuit de opleiding en de instelling.

Supervisie: in kleine groepen met docent (geregistreerd supervisor) gericht op reflectie op persoonlijke beroepsontwikkeling.

Onderwijsassistentenschap: gericht op ontwikkeling van de begeleidingsrol.

Integrale werkplaatsen: kennis, vaardigheden en houdingsaspecten, op basis van theorie en praktijk.

Het eerste jaar is een algemeen Social Work jaar. Dit houdt in dat de studenten CT gezamenlijk les hebben met studenten van de opleidingen Maatschappelijk Werk en Dienstverlening (MWD), Culturele en Maatschappelijke Vorming (CMV) en Sociaal Pedagogische Hulpverlening (SPH). De mediumlessen van CT zijn, in tegenstelling tot de gezamenlijke vakken, wél vakspecifiek. In dit jaar volgen de studenten een snuffelstage in het Social Work om het werkveld te verkennen.

In het tweede jaar volgt een niet-therapeutische stage, waarin de student oefent met het opzetten en uitvoeren van muziekactiviteiten. Hierna, in het derde jaar, volgt de therapiestage. Deze stage bedraagt 20 uur per week, gedurende het hele schooljaar. Tijdens deze stage loopt de student eerst mee

met een (aan een van de erkende opleidingen afgestudeerde) muziektherapeut waarna hij zelfstandig therapie gaat geven. In supervisie kan de student aan de slag met persoonlijke leerdoelen, die uit deze stage naar voren komen.

In het vierde jaar kiezen de studenten een minor/vrije profilering. Verder dient elke student aan het einde van de opleiding in staat te zijn via praktijkgericht onderzoek en reflectie op de beroepspraktijk, bij te dragen aan kennisontwikkeling en innovatie van de beroepspraktijk. Dit gebeurt aan de hand van een praktijkonderzoek. Kenmerkend voor praktijkonderzoek is dat het gericht is op een probleem uit de praktijk. Het uiteindelijke doel ervan is, door het onderzoek onderbouwde aanbevelingen te doen die een bijdrage leveren aan vergroting van de kwaliteit van de vaktherapiepraktijk (Van Keken, 2009).

Muziek

Van de studenten die kiezen voor het medium muziek, wordt verwacht dat ze al muzikale vaardigheden beschikken voordat ze aan de opleiding beginnen.

De opleiding kent een toelating, waarbij niet alleen een motivatiebrief geschreven dient te worden, maar ook de muzikale vaardigheden onder de loep genomen worden. In de selectie wordt bijvoorbeeld gekeken naar improvisatorische vaardigheden, het muzikaal kunnen begeleiden van een ander en jezelf en naar kennis van muziektheorie en solfège.

In het eerste jaar krijgen de studenten (in groepsverband) onder de noemer 'P12' drie uur in de week mediumles. Deze les is dan vooral gericht op zelfverving in het medium. Studenten onderzoeken met behulp van de vier morfologische behandelingsfasen (Leiden Können, Methodisch Worden, Anders Worden en Bewerkstelligen) wat hun muzikale idioom en muzikale autobiografie is. Improvisatie staat hierin centraal (Hogeschool Utrecht 2009-2010).

In het tweede jaar hebben de studenten (in groepen) drie uur mediumles per week. Deze lessen staan niet in het teken van vaardigheden op bepaalde instrumenten, maar meer in het teken van aanbodgericht werken en voorstructurering. De orthoagogische en supportieve werkwijzen worden dan behandeld. De lessen worden in dit jaar meer en meer interactief.

Het materiaal van de les komt deels van de (praktijk) inbreng van de studenten.

In het vervolg van de studie worden de lessen niet specifiek 'mediumlessen' meer genoemd. Het oefenen met het medium komt dan terug in andere vakken en is meer gerelateerd aan knelpunten uit de praktijk.

Docenten

Het team van de opleiding Creatieve Therapie Muziek bestaat uit de docenten Han Kurstjens, Neel de Haan, Kees Buurman en Anneke Baerends.

Han Kurstjens studeerde af als klinisch psycholoog. In de opleiding hiertoe liep hij een muziektherapiestage, waarin hij gegrepen werd door dit vak. Hij kwam in aanraking met de morfologische muziektherapie, waarin muziek als uitgangspunt genomen wordt.

Verder heeft hij een eigen praktijk en is hij als onderzoeker verbonden aan de kenniskring Kennisontwikkeling Vaktherapieën (KenVaK). Op dit moment is hij bezig met het RAAK-project. Een onderzoek binnen de Justitiële jeugdinrichtingen (JJJ) en Gesloten Jeugdzorg (GJ). Als laatste is hij erkend supervisor voor registratie door de Stichting Registratie Vaktherapie (SRVT)*.

Neel de Haan studeerde in 1981 af als creatief therapeut muziek aan Middeloo.

Daarna heeft zij 25 jaar gewerkt als muziektherapeut in de revalidatie. Zij heeft zowel met kinderen als met volwassenen gewerkt. Het ging hierbij om revalidanten met zeer uiteenlopende problematiek: progressieve neurologische aandoeningen, functionele klachten, enkelvoudige en meervoudige traumata, aangeboren stoornissen, niet aangeboren hersenletsel, chronische pijn en whiplash etc. Daarnaast deed zij de opleiding supervisie en andere begeleidingsvormen. In het kader van haar masterstudie social work doet zij onderzoek naar de bruikbaarheid van de creatief processtheorie in de tegenwoordige creatief therapeutische praktijk.

Anneke Baerends studeerde in 1975 af als muziektherapeut op Middeloo. Ze heeft werkervaring opgedaan binnen jeugdzorg, GGZ en een beperkte eigen praktijk. Daarnaast was ze actief bij de Stichting Muziektherapie. Sinds

1986 is ze werkzaam bij het Instituut Sociaal Agogische Opleidingen van de HU, met name bij de afdeling Creatieve Therapie. Hier liggen haar taken grotendeels op het gebied van methodiek gerelateerd onderwijs, supervisie en andere begeleidingsvormen. In haar eigen praktijk geeft ze supervisie en werkbegeleiding aan CT-ers en andere professionals.

(Baerends, persoonlijke mededeling 2009).

Kees Buurman studeerde aan het Koninklijk Conservatorium in Den Haag Cello, Koördirectie, Schoolmuziek en bijvak piano. Zijn belangstelling voor muziektherapie dateert al uit die tijd. In het laatste jaar van zijn studie schoolmuziek liep hij een stage van een jaar bij Wim Terburg op Barthimeushage in Doorn. Daarna was hij een aantal jaren als muziekdocent verbonden aan een Pedagogische academie basisonderwijs (PABO) in Oegstgeest met als aandachtsgebied het speciaal basisonderwijs. Vanaf 1982 is hij werkzaam als docent muziektherapie. Kees volgde in de loop der jaren diverse trainingen op het gebied van muziektherapie, waaronder de morfologische muziektherapie, en heeft de masteropleiding Vaktherapieën gedaan aan de Hogeschool Zuyd (niet alle certificaten behaald).

Rianne wassink
Rianne.wassink@gmail.com
Maart 2010

Bronnen:

- Hogeschool Utrecht (2009). *Studiegids CT '09-'10*.
- Hogeschool Utrecht (2009-2010). *Studiehandleiding P12 Beroepsoriëntatie richtlijn Muziektherapie*
- Sharepoint infosite (z.d). Laatst geraadpleegd op oktober 2009.
- Van Keken, H. (2009) *Studiehandleiding voor praktijkonderzoek*.
Website:
<http://www.sharepoint.hu.nl>

* Kurstjens, persoonlijke mededeling, november 2009